

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันเกษตรกรยังมีผลิตภาพต่ำ บางส่วนมีรายได้ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยของเกษตรกรทั่วประเทศ ส่วนหนึ่งเนื่องจากเกษตรกรขาดความรู้ ข้อมูลข่าวสารด้านการตลาดเพื่อประกอบการตัดสินใจสำหรับวางแผนการผลิต ตลอดจนการขาดความรู้ในด้านการรักษาคุณภาพหรือพัฒนาผลผลิตให้เป็นสินค้าเกษตรที่ปลอดภัยและได้มาตรฐาน จึงต้องมีการพัฒนาเพื่อให้เกษตรกรไทยเป็น Smart Farmer มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม สังคม และมีความภาคภูมิใจในความเป็นเกษตรกร(คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ : 2556 ; 6)

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีนโยบายปฏิรูปการเกษตรของประเทศไทย (ปี 2556 – 2561) เพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประเทศไทยโดยกำหนดโครงการที่เป็น Flagship Project จำนวน 8 โครงการ เพื่อดำเนินการตามยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งโครงการพัฒนาเกษตรกรสู่ Smart Farmer เป็น 1 ใน 8 โครงการสำคัญ ที่จะต้องดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ในด้านการพัฒนา ทั้งประโยชน์ในการบริหารจัดการด้านการเกษตรและประโยชน์เพื่อเกษตรกรที่จะได้รับการพัฒนาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการ ซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

กรมส่งเสริมการเกษตรมีการพัฒนาเกษตรกรเพื่อเข้าสู่ระบบการค้ากรอง Smart Farmer มาตั้งแต่ปี 2551 ในรูปของโครงการต่างๆ ในส่วนของ Young Smart Farmer ก็มีการพัฒนาเกษตรกรโดยใช้ชื่อโครงการแตกต่างกัน เช่น โครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรคลื่นลูกใหม่ โครงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ โครงการยุวเกษตรกร จนถึงปัจจุบันใช้ชื่อโครงการพัฒนา Young Smart Farmer ซึ่งคุณสมบัติของผู้เข้าร่วมโครงการ คือ เป็นผู้ที่มีความสนใจหรือประกอบอาชีพทางการเกษตร ไม่จำกัดเพศ อายุระหว่าง 17-45 ปี จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ขึ้นไป ในกรณีนี้ จังหวัดเลยได้มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่องด้วยเช่นกัน

เกษตรกรรุ่นใหม่ของจังหวัดเลยที่ผ่านการอบรมตั้งแต่ปี 2556 – 2558 จำนวน 118 คน บางส่วนเป็นเยาวชนเกษตรกรที่อยู่ในวัยกำลังศึกษาในระบบ บางส่วนเป็นเกษตรกรเต็มตัว เป็นเกษตรกรที่ประกอบอาชีพการเกษตรและสามารถติดต่อได้ จำนวน 90 คน ในจำนวนนี้มีเกษตรกรที่มีคุณสมบัติ อายุระหว่าง 17-45 ปี ที่เป็น Young Smart Farmer ประมาณ 60 คน (สำนักงานเกษตรจังหวัดเลย : 2557) จากการจัดอบรมโดยสำนักงานเกษตรจังหวัดเลย ในแต่ละปี พบว่าบางครั้งเกษตรกรจะอยู่ร่วมอบรมไม่ครบตามจำนวนเป้าหมาย บางรายอยู่อบรมไม่ครบจำนวนวันของการอบรม ในบางปี กรมส่งเสริมการเกษตรกำหนดให้มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ระดับจังหวัด โดยให้บุคคลเป้าหมายปีก่อนหน้ามาเข้าร่วมอบรม พบว่า เกษตรกรดังกล่าวให้ความสนใจเข้าร่วมอบรมน้อยราย และหลังจากอบรมเสร็จสิ้นในแต่ละปี เกษตรกรมีการติดต่อ ประสานงานกัน น้อยมาก ทำให้ไม่ทราบความก้าวหน้าหลังจากการได้รับความรู้ที่เกษตรกรได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้หรือไม่ อย่างไร จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยต้องการศึกษาวิจัยแนวทางการพัฒนา Young Smart Farmer จังหวัดเลย เพื่อใช้ผลของการวิจัยเป็นแนวทางในการพัฒนา Young Smart Farmer และเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมการเกษตรต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทั่วไปของ Young Smart Farmer
- 2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจของ Young Smart Farmer
- 2.3 เพื่อศึกษาศักยภาพของ Young Smart Farmer ตามตัวชี้วัดที่กรมส่งเสริมการเกษตรกำหนด
- 2.4 เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนา Young Smart Farmer ของจังหวัดเลย
- 2.5 เพื่อศึกษาปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนา Young Smart Farmer
- 2.6 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนา Young Smart Farmer ของจังหวัดเลย
- 2.7 เพื่อศึกษาปัญหาข้อเสนอแนะ ในการพัฒนา Young Smart Farmer ของจังหวัดเลย

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่และ Young Smart Farmer จังหวัดเลย ประกอบด้วยตัวแปรดังนี้

- 3.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา ชนิดกิจกรรม ประสบการณ์ทำการเกษตร
- 3.2 ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ ความรู้ในด้านการเกษตร ช่องทางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร (สื่อ) การเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรและตำแหน่งทางสังคม
- 3.3 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ จำนวนสมาชิกแรงงาน ขนาดพื้นที่ทำการเกษตรสภาพพื้นที่ อาชีพรายได้ ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน หนี้สิน
- 3.4 ศักยภาพของ Young Smart Farmer ได้แก่ มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร
- 3.5 กระบวนการพัฒนา ได้แก่ วิธีการพัฒนาและองค์ประกอบการเรียนรู้
- 3.6 ปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนา ได้แก่ Young Smart Farmer เจ้าหน้าที่-กิจกรรม หลักสูตร- ผู้รู้/ต้นแบบ แหล่งเรียนรู้ - ภาครีเอกชน ระยะเวลาการพัฒนา
- 3.7 ปัญหา และ ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ปัญหา และ ข้อเสนอแนะ ด้านความรู้ ด้านข้อมูล ข่าวสาร ด้านการบริหารจัดการการผลิต การตลาด ด้านคุณภาพสินค้าความปลอดภัยของผู้บริโภค ด้านความรับผิดชอบต่อ สิ่งแวดล้อม สังคม ด้านความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร และด้านอื่น ๆ
- 3.8 แนวทางการพัฒนา ได้แก่ จัดเวทีพัฒนาศักยภาพแกนนำ จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยจัดทำแผนพัฒนากลุ่ม จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยตนเอง การเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิต การตลาด พัฒนาอาชีพที่สร้างรายได้ สร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลผลิต หาช่องทางเข้าสู่แหล่งเงินทุน สร้างสภาวะความเป็นผู้นำและวิทยากรเกษตรกร ส่งเสริม/สนับสนุน/ติดตามอย่างต่อเนื่อง ประชาสัมพันธ์ผลงาน YSF ต้นแบบเพื่อสร้างแรงจูงใจให้ YSF รุ่นใหม่ ดังแสดงในภาพที่ 1

สภาพพื้นฐานทั่วไป

1. ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล

- เพศ - อายุ
- สถานภาพ - การศึกษา
- ชนิดกิจกรรม
- ประสบการณ์ทำการเกษตร

2. ปัจจัยทางสังคม

- ความรู้ในด้านการเกษตร
- ช่องทางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร(สื่อ)
- การเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กร
- ตำแหน่งทางสังคม

3. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

- จำนวนสมาชิกในครัวเรือน
- จำนวนแรงงานในครัวเรือน
- ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร
- อาชีพรายได้
- ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน
- หนี้สิน

ศักยภาพของ Young Smart Farmer

1. มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ

- 1.1 สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือใช้เพื่อนแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่นได้
- 1.2 สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบหรือจุดเรียนรู้ให้กับผู้อื่น

2. มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด

- 2.1 สามารถเข้าร่วมแหล่งข้อมูลหรือจากเจ้าหน้าที่และคณาจารย์ระบบเทคโนโลยี
- 2.2 สามารถเสนอและการสื่อสารอื่นๆ มีการบันทึกข้อมูลและใช้ข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์วางแผนก่อนเริ่มดำเนินการและบริหารจัดการผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด
- 2.3 มีการนำข้อมูลมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอาชีพของตนเองได้

3. มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค

- 3.1 มีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต แรงงาน และทุน ฯลฯ
- 3.2 มีความสามารถในการเชื่อมโยงการผลิตและการตลาดเพื่อให้เกิดผลผลิตได้
- 3.3 มีการจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ (Zero waste management)

4. มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม

- 4.1 มีความรู้หรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับ มาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ
- 4.2 มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ

5. มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม

- 5.1 มีกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะและใช้พลังงานสีเขียว (Green Economy)
- 5.2 มีกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง

6. มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร

- 6.1 มีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพการเกษตร
- 6.2 รักและหวงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นถัดไป

ปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนา

- Young Smart Farmer
- เจ้าหน้าที่- กิจกรรม
- หลักสูตร- ผู้รับผิดชอบ
- แหล่งเรียนรู้ - ภาควิชาหรือสาขา
- ระยะเวลา

กระบวนการพัฒนา

1. วิธีการพัฒนา

- จัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนา Young Smart Farmer จำนวน 2 ครั้ง
- ครั้งที่ 1 อบรมการปรับปรุงกระบวนการผลิตและสร้างแรงจูงใจ การจัดทำแผนชีวิต แผนการผลิตการตลาด การเชื่อมโยงเครือข่าย และการจัดทำช่องทางการเรียนรู้และการสื่อสาร
- ครั้งที่ 2 จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกร นำเสนอผลมาจากการเรียนรู้ การวางแผนการตลาด การเชื่อมโยงเครือข่าย และการศึกษาดูงาน smart farmer ที่ประสบความสำเร็จ

2. องค์ประกอบการเรียนรู้

- เนื้อหา
- วิทยากร
- แหล่งเรียนรู้

ปัญหา ข้อเสนอแนะ

- ด้านความรู้
- ด้านข้อมูลข่าวสาร
- ด้านการบริหาร บริหารจัดการการผลิต การตลาด
- ด้านคุณภาพสินค้าความปลอดภัยของผู้บริโภค
- ด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม สังคม
- ด้านความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร
- ด้านอื่นๆ

แนวทางการพัฒนา

1. จัดเวทีพัฒนาศักยภาพแกนนำ
2. จัดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดทำแผนพัฒนากลุ่ม
3. จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยตนเอง
4. การเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิต การตลาด
5. พัฒนาอาชีพที่สร้างรายได้
6. สร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลผลิต
7. หาช่องทางเข้าสู่แหล่งเงินทุน
8. สร้างสภาวะความเป็นผู้นำและวิสาหกิจเกษตรกร
9. ส่งเสริม/สนับสนุนติดตามอย่างต่อเนื่อง
10. ประชาสัมพันธ์ผลงาน YSF ต้นแบบเพื่อสร้างแรงจูงใจให้ YSF รุ่นใหม่

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 ขอบเขตเชิงพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกษตรกรผู้ที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรเกษตรกร กิจกรรมส่งเสริมและพัฒนา Young Smart Farmer ปีงบประมาณ 2558 ของสำนักงานเกษตรจังหวัดเลย ครอบคลุม 14 อำเภอของจังหวัดเลย อำเภอเมืองเลยวังสะพุง ด่านซ้าย ภูเรือ นาแห้ว ปากชม เชียงคาน ท่าลี่ ภูหลวง ภูกระดึง หนองหิน ผาขาว เอรಾವัน และนาด้วง

4.2 ขอบเขตเชิงเนื้อหา

เป็นการศึกษาแนวทางการพัฒนา Young Smart Farmer ของจังหวัดเลย ในประเด็นสภาพพื้นฐานทั่วไป ,ศักยภาพของ Young Smart Farmer ตามตัวชี้วัดที่กรมส่งเสริมการเกษตรกำหนด ,กระบวนการพัฒนา ,แนวทางการพัฒนา ปีวิจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนา และปัญหาข้อเสนอแนะ ในการพัฒนา Young Smart Farmer ของจังหวัดเลย

4.3 ขอบเขตเชิงเวลา

การวิจัยครั้งนี้ เก็บข้อมูลจากเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมและพัฒนา Young Smart Farmer ปี 2558

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 Young Smart Farmer หมายถึง เกษตรกรรุ่นใหม่ที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมและพัฒนา Young Smart Farmer ของสำนักงานเกษตรจังหวัดเลย กรมส่งเสริมการเกษตร ในปี 2558 มีคุณสมบัติเป็นผู้ที่มีความสนใจหรือประกอบอาชีพทางด้านเกษตร ไม่จำกัดเพศ อายุระหว่าง 17-45 ปี จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ขึ้นไป

5.2 ศักยภาพของ Young Smart Farmer หมายถึง ความสามารถของ Young Smart Farmer ตามตัวชี้วัดที่กรมส่งเสริมการเกษตรกำหนดในประเด็น มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร

5.2 ปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนา หมายถึง ปัจจัยด้านคุณลักษณะของสิ่งแวดล้อม ทั้งด้านกายภาพ และสังคมวัฒนธรรม ทักษะส่วนบุคคล และหรือ ทรัพยากรที่จะช่วยกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ส่งผลให้เกิด การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการผสมผสาน การปรับตัวทำให้ดีขึ้น เจริญก้าวหน้า มีกระบวนการติดต่อสัมพันธ์ เชื่อมโยง สอดคล้องและเป็นกระบวนการต่อเนื่อง นำไปสู่การดำเนินกิจกรรมอื่น ๆ ต่อไป

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ได้ข้อมูลไปใช้ในการจัดกระบวนการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ และนำไปพัฒนา Young Smart Farmer รุ่นต่อ ๆ ไป ให้ตรงกับความต้องการเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการพัฒนาเกษตรกรและสร้างนวัตกรรมในการส่งเสริมการเกษตร

6.2 สามารถนำผลการวิจัยเกี่ยวกับ ปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนา แนวทางการพัฒนา และข้อเสนอแนะไปใช้ในการพัฒนา Young Smart Farmer และเกษตรกรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

